

1979 AUG 1

MAGYAR HÍRLAP

9.439

MAGYAR HÍRLAP

HAZAI KÖRKEP

Óbuda mostohatestvére?

Újlakról, több időben

A régmúlt.

A rómaiak a tájba komponáltak a várost. Így volt ez Pannóniában is. Ahol a széles medrű Dunán átkelőhelyet találtak, ahol jó vizet adó források fakadtak, ahol a szántónak való föld egészen az erdőig nyúlt, oda építettek földtáborukat, amelyből a II. században előkelő „colonia” lett. A *tartomány fővárosa*. Úgy hívták: Aquincum.

A házakat kívül cserép fedte, bent központi fűtés, vízbilitéses mellékhelyiség, folyóvíz szolgált a kényelmet. Itt épült fel az imperium legnagyobb amfiteátruma, és itt történt hazánk földjén az első városrendezés, pontosan ezernyolcszázötvenöt évvel ezelőtt. A légios városatyák derékszögű utcákat vágtak, fórum-szerű tereket képeztek ki.

Aztán jöttek a hunok. Velük kezdődik az 1000 éves pusztítás, melynek nyomán széthordták köveit, kiirtották kultúráját, s végül a nevét is elfelejtették Pannónia fővárosának. (Majd a XVIII. században fedezi fel ismét egy tudós könyvtáros.)

Mindig kimaradt

De hát mi köze van mindennek Újlakhoz? Ahhoz a városrészhez, amelynek területe a mai megítélés szerint a *Zsigmond tériől* a hajdani katonai amfiteátrumig, a *Nagyszombat utcáig* terjed. Tehát éppen addig, ahol a hajdani katonaváros véget ért.

Nos, éppen ez az. E városrész *mindig kimaradt valamiből*. Lejtői már nem vonzották a légio szőlőművelő katonáit, a várat építő Árpád-háziak és Anjouk munkálkodásainak határvonalát mindig előbb húzta meg egy-egy ismeretlen mérnök keze, a török is inkább a mai Vizivárosban épített fürdőket, s még a szelid lelkű Gül Baba is odébb húzódott rózsáival. (A róla elnevezett utca volt sokáig Újlak déli határa.) S nem változott mindez a török után sem, amikor az elnéptelenedett Budára német ajkúakat telepített Mária Terézia. A „neustifterek” — így nevezték az újlakokat — a betelepültek szegényebbjéből valók, nagyobb részt *szőlőművelők* voltak. (Az iparhoz értők inkább a Duna túlsópartjára mentek.) Igaz, szorgalmuk és szakértelmük révén hamar jómódhoz jutottak: boraik még Lengyelországba és Oroszországba is eljutottak, de kicsit mindig lenéztek őket a módosabb „braunhatlerek”, az óbudaiak. Amikor pedig a filoxéra 1870-ben teljesen elpusztítja a budai dombok szőlőskertjeit, Újlak végképp Óbuda kisöccsévé válik, mert a neves kocsmák: a

Wéber, a Gígler, a Watzek vagy a maig ismert Kéhlí, mind az északi szomszéd felségterületén voltak. Ott játszották a sramlizenészek a „Séni Jágert”, ott sercegett a vendéglők asztalán a legjobb ízű túróscsusza, s ott itták rá a leghűvösebb kadart.

De elkerülte a szerencse Újlakot a művészek világában is. A régi és az újabb krónikások: Anonymus, Rogerius (a tatárjárás krónikása) vagy jóval később Gelléri meg Krúdy egyre csak Obudáról írnak. Újlakra sehogyan nem akart sor kerülni. De hát mi indokolja ezt?

Megállt az idő?

Például a közelmúlt.

Egészen a harmincas évekig Újlak nagyrészt földszintes gazdaportákkal teli küllemét szinte semmi nem változtatta meg. Csendes, szinte *falusias légkörben* éltek itt az őshonosok, ugyanazokban a házakban, amikben a kétszáz-kétszázötven éve betelepült őseik. A harmincas években felépült ugyan néhány „városi” ház a *Lajos utcában*, de egyéb nem történt. Még a világháború sem hagyott sok nyomot a környéken.

Aztán jöttek az új közigazgatási határok. Nagy-Budapest létrehozásával Újlak déli részét a II., az északi részt a III. kerülethez csatolták. Ezzel aztán végképp Óbuda árnyékába került, hiszen a III. kerület ugyanakkor megkapta *Békásmegyert* és *Csilaghegyet* is.

A kettéosztottság nem tett jót Újlaknak. Egyre csak *kimaradt mindenből*. Miközben előbb Óbuda, majd Békásmegyeren ezrével épülni kezdtek az új lakások, itt *mintha megállt volna az idő*.

Bécsi út 40. Az egykori *Bachler-ház* klasszicista szép-éke igencsak megkopott. Falai vizesek, ereszcatornái lyukasak, a véce valahol hátul. A római katonaváros lakói igencsak csodálkoznak a mai meghatározáson: a hat lakás *komfortos*...

Az udvaron öregember üldögél. Ő máson csodálkozik.

— Nekünk már 1963-ban azt mondták, ezt a házat, meg itt mind a többi, lebontják. Nagy *pontházakról* beszélt a mérnök, aki itt járt, mért valamit, rajzolgatott, aztán soha nem láttuk többet. A *bontásról se esett többé szó*.

Pedig néhány házat már lebontottak a Bécsi úton, meg a Lajos utcában. De nem azért, mert közeledenek az új *pontházak*, hanem mert lakni már életveszélyes volt bennük.

A jelen.

— Utoljára 1969-ben készült átfogó terv Újlak rendezésére.

Itt van, láthatja — mutat két hatalmas mappára *László Tamás*, a III. kerületi Tanács műszaki osztályának helyettes vezetője.

— *Es miért nem lett belőle semmi?*

— Kerületünk lakásépítési programjában Óbuda és Békásmegyer kapott döntő szerepet. Ebben a tervben 3 ezer 390 lakás felépítése szerepel, miközben a másik két részen összesen 27 ezer lakással lehet számolni. Ez valóban nagy különbség.

— Ha ilyen kevés lakás készült volna Újlakon, miért nem lehetett a másik két résszel *párhuzamosan* elkezdni a rendezést?

— A magas szanalási arány miatt. Ezen a viszonylag kis területen százmillió forintba került volna 1567 lakás szanalása. Mindez persze, tíz évvel ezelőtre érvényes.

— Ma más a helyzet?

— *Másak az árak*. Márpedig a szanalást nem lehet sokáig odázni. *Egyre több az életveszélyes lakás*.

Nincs új terv

Lapozgatjuk a mappákat, s újra eszembe jut a rómaiak 1855 évvel ezelőtti városrendezése.

— Látja, a *Kolosi téri piac* az akkori terv szerint kétszintes lett volna, így jött volna a *Lajos utca*, itt kötött volna be a Bécsi útba...

— Most máshol köt be?

— Ha nem járt mostanában arrafelé, elmondom. Az eredeti városrendezési terv szerint a Bécsi út átkötése jókora rálátást és teret hagyott volna a római amfiteátrumnak, amely nagyon értékes műemlék. Sajnos, azért, hogy a szanalásnál néhány lakást nyerjenek, a nyomvonalat *megváltoztatták*, így a főút vonal mindössze néhány méterre húzta el a műemlék kerítésétől. Ez pedig *halálra ítéli* az amúgy is terület nélküli amfiteátrumot.

A mappa — Újlak lehetséges jövőjének egyetlen kézzelfogható dokumentuma — bezárul.

— Tudja mi ez? — út rá a tetejére *László Tamás*.

— Szerintem kidobott pénz, fölösleges munka...

— ...amellett egy *elszalasztott lehetőség*. Mert ez a terv még figyelembe vette a környék meglévő adottságait, beépítette a táj kétségtelen értékeit a rendezésbe.

— Az új tervben nincs ilyenről szó?

— *Nincs új terv*. És nem tudok róla, hogy az elkövetkezőkben készülne.

Ez volna hát a jövő? Milyen furcsa; miközben Óbuda megújult, Újlak előregedett.

Végh-Alpár Sándor